

КИРИЛЮК А.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національний університет
«Одеська юридична академія»

БААДЖИ Н.П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національний університет
«Одеська юридична академія»

УДК 347.77.028:347.781

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.64>

ПРАВОВА ОХОРОНА ЧАСТИНИ ТВОРУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню структурних елементів твору: «юридично байдужі» (тема, матеріал твору, сюжетне ядро, ідейний зміст, які характеризуються відсутністю образності, як правило, це тільки інформація і факти) та «юридично значущі» (зовнішня форма твору (його мова, що включає особливі наукові знаки і символи) і внутрішня форма (її утворюють прийнята автором послідовність викладу наукових понять, логіка, система розкриття наукових ідей і розташування матеріал). Охарактеризовано умови надання правової охорони таким елементам твору, як його назва, персонаж, назва персонажа. Дістало подальшого обґрунтування висновки про те, що авторським правом охороняються тільки оригінальні, афористичні назви літературних творів. Для надання правової охорони персонажів необхідні такі умови: оригінальне ім'я та зовнішність персонажа; індивідуалізуючі риси характеру; єдність візуального зображення та художнього опису (образ, риси характеру, манери поведінки) у свідомості певного кола осіб (для сприйняття якими створено персонаж); наявність комерційного потенціалу для його використання внаслідок їх відомості (популярності) серед певного кола осіб. Надано визначення персонажу як об'єкта авторського права. Авторами проаналізовано поняття персонажа, досліджено його місце відносно художнього твору, частиною якого він є, а також розглянуто думки науковців щодо цього питання. Зроблено висновок про можливість конкретизації поняття «персонаж» у цивільному законодавстві.

Ключові слова: елементи твору, тема, матеріал твору, сюжетне ядро, ідейний зміст, зовнішня форма твору, внутрішня форма, наукові ідеї, матеріал, умови правової охорони, назва твору, персонаж, оригінальне ім'я зовнішність персонажу, зображення, художній опис, об'єкт авторського права, інтелектуальні права, авторство, комерційний потенціал, твір.

Kyryliuk A.V., Baadzhi N.P. Legal protection of a part of the work

Summary. The article is devoted to the study of the structural elements of a work: "legally indifferent" (topic, material of the work, plot kernel, ideological content, characterized by the absence of imagery, as a rule, it is only information and facts) and "legally significant" (external form of the work (its language, including special

scientific signs and symbols) and internal form (it is formed by the author's sequence of presentation of scientific concepts, logic, system of disclosure of scientific ideas and arrangement of material). The author characterizes the conditions for granting legal protection to such elements of a work as its title, character, and character's name. The author further substantiates the conclusion that only original, aphoristic titles of literary works are protected by copyright. The following conditions are necessary for granting legal protection to characters: original name and appearance of the character; individualizing character traits; unity of visual representation and artistic description (image, character traits, manner of behavior) in the minds of a certain circle of persons (for whose perception the character was created); availability of commercial potential for its use due to their fame (popularity) among a certain circle of persons. The article defines a character as an object of copyright. The authors analyze the concept of a character, examine its place in relation to the work of art of which it is a part, and also consider the opinions of scholars on this issue. The author concludes that it is possible to specify the concept of "character" in civil law.

Key words: *elements of a work, theme, work material, plot core, ideological content, external form of a work, internal form, scientific ideas, material, terms of legal protection, title of a work, character, original name, character's appearance, image, artistic description, copyright object, intellectual property, authorship, commercial potential, work.*

Вступ. Комерціалізація інтелектуальної діяльності неминує призводити до масового використання окремих фрагментів творів. На сьогоднішній день виникає проблема коректного вирішення питання про надання правової охорони частині твору, що можливо лише у разі комплексної оцінки ситуації і відмови від вузького погляду на проблему «твір і його частина».

Перша спроба виявити елементи твору літератури належить німецькому філософу Фіхте, що виступив проти неправомірного передрукування книг. У кожній книзі, на погляд Фіхте, можна розрізнити: фізичний початок, тобто папір з надрукованими на ньому знаками і духовне. Право власності на книгу у фізичному її вигляді переходить до покупця. Що ж до духовного початку книги, то воно полягає знову-таки, в двоякому: тобто в думках, які вона підносить, і у формі їх викладу: особливостях їх поєднання, матеріалі і оборотах мови, словесному виразі. Продаючи книгу, автор втрачає право власності на її «тіло», також на виключні права, на висловлені в ній думки, які стають суспільним надбанням. Але те, на що він безумовно зберігає право, що за своєю природою невідчужуване – це форма вираження його думок, вона індивідуальна і назавжди залишається надбанням автора. Засвоюючи чужі думки, ми надаємо їм власну форму, привласнюючи чужу форму, ми скоюємо плагіат.

На практиці виникало безліч суперечок, пов'язаних з можливістю надання правової охорони таких частин творів, як назва, найменування персонажів, тощо. Саме їх несанкціоноване використання часто дозволяло певним особам скористатися успіхом частини твору або персонажа, без згоди його автора. Особливої актуальності дане питання набуває по мірі розвитку брендів, в основі яких лежать елементи загальновідомих творів.

Метою статті є визначення порядку та умов правової охорони структурних елементів творів.

Виклад основного матеріалу. Частина твору для того, щоб вона розглядалася як об'єкт авторського права, повинна володіти ознаками цілого. Під частиною твору розуміється як механічно виділена з нього частина (фрагмент картини, уривок кінофільму, строфа твору, заголовок твору і т.п.), так і така частина, яка створена за допомогою іншої особи (адаптація глави з книги та ін.) [1, с.173].

Пропонується під частиною твору розуміти елемент внутрішньої або зовнішньої форми твору за умови, що такий елемент володіє оригінальністю і потенційною можливістю

використовування незалежно від твору в цілому. Частиною твору можуть бути назва, персонажі, інші елементи внутрішньої або зовнішньої форми твору [2, с. 134].

Критерії для виділення елементу авторського твору можуть бути різні, виходячи з вирішуваних задач, і тому вони можуть не співпадати з поняттям елементу відповідної книги, картини, наукової публікації. Частини літературного твору, що механічно виділяються, мабуть, краще іменувати фрагментами або якимось інакше.

Найчастіше використовується ознака юридичного значення окремих елементів, що дозволяє говорити про юридично байдужі і юридично значущі елементи.

До юридично байдужих, тобто до елементів твору художньої літератури, що не охороняються, відносяться наступні: тема, матеріал твору, сюжетне ядро, ідейний зміст.

У теорії літератури ці елементи називають змістом твору. Їх запозичення не накладає на користувачів ніяких обов'язків, тобто не є порушенням авторського права.

Для першої групи елементів характерна відсутність образності, за загальним правилом вона складає тільки інформацію і факти. Так, судовій практиці відомий випадок, коли автор фейлетону зажадав від театру припинити постановку оперети за сюжетом фейлетону, але суд відмовив в задоволенні позову, вказавши, що використання повідомлень в пресі при написанні лібрето не є порушенням авторських прав автора повідомлення.

Насправді, абсолютно очевидно, що на одну і ту ж тему, на одному і тому ж матеріалі може бути створено скільки завгодно літературних творів, причому авторам ніхто не забороняє давати схожу інтерпретацію висловлюваним подіям, героям, їх вчинкам і тому подібне. В принципі аналогічно вирішується питання з охороною сюжетного ядра твору. Історія літератури і мистецтва знає немало творів, в яких використовуються схожі сюжетні ходи і один і той же початковий матеріал. Так, наприклад, історія Дон Жуана, художній образ якого створений іспанським драматургом Тірсо де Моліна ще в 1630 р., отримала художнє втілення в творах Ж.Б. Мольєра, Е. Гофмана, А. Мюссе, В.А. Моцарта, Дж. Байрона і інших авторів. Дане положення теорії авторського права спирається на прийняті в літературі і мистецтві морально-етичні норми і правила. Широко відомі приклади, коли сюжет (план) твору передавався одним літератором іншому і питання про співавторство при цьому не виникало. Автор не може заборонити використання літературного сюжету іншим поетам і письменникам.

Розглянемо більш детально елементи першої групи.

По-перше, це тема літературного твору. Письменник не створює теми, а обирає її з готового матеріалу, що існує до початку творчого процесу. Проте в науці авторського права тема – це самостійна проблема й тому її розглядають як структурний елемент твору.

По-друге, це матеріал літературного твору. Матеріал для свого твору письменник бере із життя, яке він спостерігає. Матеріал – це факти, події, люди й природа, що оточує людей. Добір та організація матеріалу в процесі підготовки літературного твору є невід'ємною частиною процесу написання твору. У літературному творі матеріал існує у вигляді інформації й у цьому розумінні становить його структурний елемент. Матеріал, що міститься в літературних творах, може послужити, своєю чергою, вихідним матеріалом для нового літературного твору.

По-третє, це сюжет. Сюжет літературного твору – це зв'язок і послідовність його основних подій і дій, що складають його безпосередній зміст. Він надає динаміки творові, диктує напрямки його розвитку, межі твору в цілому і його частин.

По-четверте, це ідейний зміст. Письменник або поет діляться з читачем або своїми думками, або своїми почуттями. Це ставлення письменника до минулого й сучасності, оцінка ним людей і подій, це ідейна позиція автора, що визначає соціальну вагомість його твору [3, с. 42].

Що ж до елементів наукового твору, що охороняються, то до них відносяться зовнішня форма та внутрішня форма.

Зовнішньою формою твору є мова твору, під якою розуміються властиві автору засоби і прийоми створення художніх образів, тобто сукупність використовуваних їм образотворчо-виразних засобів [4, с. 103]. Мова твору запозичена бути не може, в даному випадку

вдаються до цитування з вказівкою джерела запозичення. Вона виражає ступінь подальшої чуттєвої конкретизації змісту на якій він постає безпосередньо до сприйняття.

У літературному творі мова завжди тією чи іншою мірою – це художній засіб. Хоч би якою була художня вартість літературного твору, якщо тільки він справді художній, ми маємо справу з літературним твором. Йдеться насамперед про засоби створення образу, яким користується митець для висловлення своїх думок і почуттів. У цьому розумінні художники кажуть про мову барв, музиканти й музикознавці про музичну мову. Художня форма без такої мови (слово, рух, міміка, глина у руках скульптора тощо) не існує, мова може існувати й без художньої форми.

Внутрішня форма твору – послідовність, спеціальне аргументування і науковий апарат, підходи до розкриття наукових ідей, особливі символи (знаки, мова), методи компоновки матеріалу можна умовно об'єднати терміном «унікальність логіки ідей» автора. Це система образів, які мають ще й як сам зміст ідеальний характер, але вже володіють чуттєвою конкретністю – творча система образів – персонажів (так звані характери) та їх взаємодія (сюжет).

Деякими науковцями пропонується не проводити відмінності між формою і змістом. Обґрунтовується дана позиція тим, що зв'язок, який існує між двома цими елементами твору, дуже міцний, вони часом неподільні. Замість межі між формою і змістом слід було б вказати відмінність між індивідуальними рисами наукового твору і індивідуальними рисами літературного або художнього суспільного надбання. Ряд науковців висловлюють позицію, що відмова від охорони змісту твору недостатньо виправдана, а постулат про охорону форми носить суперечливий характер.

У зв'язку з тим, що авторське право охороняє форму твору, для встановлення випадків порушення авторських прав шляхом запозичення, вирішальне значення мають буквальні збіги, для встановлення яких складаються таблиці збігів («текст на такій-то сторінці в одному творі відповідає тексту на такій-то сторінці в іншому творі»).

Звертаючи увагу на правову охорону частин твору слід розглянути питання про надання охорони назвам творів і їх персонажам.

Елементом твору, що як такий не охороняється, є його назва. Однак, якщо назва оригінальна й відображає творчу самобутність автора, вона охороняється. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права», частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору та персонаж, розглядається й охороняється як твір [5].

Коли частина твору, що традиційно визнається об'єктом авторських прав, відповідає визначенню твору, хоча і є його «неповною версією», то виділення персонажа і назви твору як самостійні категорії об'єктів авторських прав порушує принцип структурної єдності твору, художні елементи якого звичайно не одержують інший правовий захист поза ним самим, окрім як у складі іншого (похідного) твору.

Назва і персонаж є найбільш впізнаними для широкої публіки елементами твору, в деякому роді його «товарними знаками», що і стало, ймовірно, причиною визнання їх особливого статусу. Але якщо частина твору є тією ж системою взаємопов'язаних образів, думок і ідей автора, що і сам твір, тільки на окремому відрізку часу або на окремому просторі, що має деяку ступінь творчої завершеності, то елементи твору не володіють подібною творчою завершеністю, вони представляють собою не частину твору, а його певну сторону. Елементи твору присутні в творі (або його частині), але не виражаються інакше, як сумісно з іншими елементами в контексті загального творчого задуму автора. Тому твір не може бути зведено до сукупності своїх елементів, а останні – не тотожні по своїй творчій природі твору. Вичерпний перелік елементів твору, що визнаються об'єктами авторських прав, дозволяє припускати, що вони є виключенням із загального правила, що визнає структурну єдність твору.

Формально назва твору вважається однією з його частин і на неї повинні розповсюджуватися всі положення, пов'язані із забезпеченням їх охорони.

Питання про можливість охорони назви твору як самостійного об'єкту авторського права розглядалося багатьма науковцями. Назва твору, як правило, складається з одного слова або словосполучення. Деякі науковці виділяють в слові зовнішню форму (звук), внутрішню форму (значення) і зміст (образ або поняття) [6, с. 39]. На основі цієї структури виділяють три види заголовків.

Перший вид – заголовки, що складаються з повсякденних слів в їх звичному значенні, наприклад, назва твору «Дитинство». Цей вид заголовків не може бути самостійним об'єктом авторського права.

Другий вид – заголовки, невіддільні від твору, в яких в старі слова вкладається нове значення, що відображає ідею твору. Такі заголовки також не можуть виступати як самостійний об'єкт авторського права, а можуть лише охоронятися разом з твором.

Третій вид – це афористичні заголовки, вони мають самостійне значення. Дані назви повинні охоронятися законодавством про авторське право як самостійні об'єкти авторського права.

Представляється, що авторське право розповсюджується на назву твору, якщо по своєму характеру вона може бути визнана самостійним результатом творчої праці.

Таким чином, якщо у відриві від твору назва не є результатом творчої праці, то вона не є об'єктом авторського права. Представляється, що як об'єкт авторського права може виступати також така назва, в якій творчість виражена не у внутрішній формі, а в зовнішній, тобто коли автор вигадує нове слово, що раніше ніколи не існувало.

Необхідно помітити, що судова практика, яка склалася, допускає визнання найменувань творів як самостійних об'єктів в окремих випадках і швидше під впливом широкої популярності самого твору.

Очевидно також, що про найменування як самостійного твору є сенс вести мову лише поза зв'язком з самим твором, інакше об'єктом виступає вже не тільки найменування. Ми вважаємо, що вимоги, які пред'являються до авторських творів в цілому, повинні пред'являтися до будь-яких елементів твору для того, щоб одержати відповідний захист. Подібний аспект (наявність або відсутність системи образів) якраз і відрізняє елементи літературного твору, що охороняються і не охороняються.

Необхідно відзначити ще одну новелу авторського права, на якій нам хотілося б зупинитися детальніше, – визнання можливості існування авторських прав на персонаж твору. Така необхідність викликана і практикою, що склалася. Останнім часом почастишали спори, пов'язані з використанням відомих персонажів літературних і аудіовізуальних творів.

Суттєвою частиною будь-якого літературного твору є зображувані в ньому персонажі, діючі особи, навколо яких письменник розгортає сюжет твору, створює унікальну композицію подій і фактів. Не виникає жодних сумнівів, що персонажі є невід'ємною частиною літературних творів і повинні захищатися авторським правом разом з твором, де вони представлені [7, с. 21].

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частина твору, яка може використовуватися самостійно, розглядається як твір і охороняється авторським правом. Відповідно до цього положення персонаж, який може використовуватись окремо, захищається як й інші об'єкти авторського права без обов'язкової реєстрації з моменту створення.

Як відзначають розробники четвертої книги ЦК України, принципова можливість охорони персонажа засобами авторського права базується на положенні про те, що образи разом з мовою твору відносяться до його юридично значущих елементів. До форми твору слід відносити не тільки мову твору (зовнішню форму), але використані образи (внутрішню форму).

Адже охорона авторським правом розповсюджується тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі. Досить часто істотні риси персонажів змальовуються протягом усього твору і не сформовані в будь-якій цілісній формі.

Отже, про персонаж як об'єкт правової охорони можна говорити лише з того моменту, коли це «дійова особа» знайде цілком конкретну словесну або образотворчу форму. У практичному плані мова може йти про охороноздатність літературного імені персонажа (словесну форму), або його зображення (у формі ілюстрацій до книги, кінокадрів та інше). У першому випадку авторське право на персонаж належить письменникові, що створив літературний твір (за умови, що ім'я персонажа оригінальне), в другому – художникові, що створив ілюстрації до нього.

Персонажі є частиною образної системи твору, і, отже, відносяться до його юридично значущих елементів. Проте, на відміну від інших образів, персонажі, в більшості випадків, можуть використовуватися самостійно (для створення нових творів, в рекламі тощо). Аналіз правозастосовчої практики показав, що суди не завжди одноманітно оцінюють авторські правовідносини з приводу самостійного використання персонажів. При розгляді суперечок з приводу прав на персонажі зазвичай виникають дві проблеми: по-перше, хто є творцем (автором) персонажу; по-друге, чи можна розглядати персонаж як самостійний об'єкт авторських прав або ж це елемент твору літератури і мистецтва, що охороняється. Вказана обставина викликана різними підходами до розуміння персонажа як об'єкту авторського права. Законодавець не дає легального визначення цьому поняттю.

ЦК України не розшифровує поняття «персонаж», але передбачає певні умови його охорони. Авторські права поширюються на персонаж, якщо він може бути визнаний самостійним творчим результатом. Крім того, персонаж повинен бути виражений в об'єктивній формі.

Існує достатньо багато випадків, коли сумнівів в тому, що той або інший персонаж є самостійним творчим результатом, не виникає, проте відносно багатьох персонажів таку оцінку провести не завжди просто. Щоб виробити підходи до вирішення цих питань, на наш погляд, необхідно визначити що ж слід вважати в авторському праві «персонажем»?

У неспеціалізованих словниках категорія «персонаж» визначається досить скудно: «дійова особа в літературному творі, в уявленні, а також особа як предмет жанрового живопису». У мистецтвознавстві значенню персонажів і їх місцю в структурі творів приділялося достатньо уваги. Візьмемо, наприклад, розуміння персонажа в літературі.

Персонаж – це дійова особа п'єси (спектаклю), сценарію (кінофільму), роману і інших художніх творів.

Початковою посилкою є те, що персонаж є уособлення. Це читається в самому слові, запозиченому з латинської мови, де «persona» означає «персона», «маска», «особа». Носієм особи, або персонажем в літературному творі може виступати не тільки людина, але і рослина, тварина, предмет неорганічної природи, фантастичні істоти, явища природи, якщо вони наділені антропоморфними властивостями. Персонаж, таким чином, розуміється як уособлення, означає «вчоловічування» сенсу в літературному творі за допомогою впізнаної особи. Під «впізнанням» в даному випадку мається на увазі «якась миттєво виникаюча концепція» як відтворення в сприймаючій свідомості сенсу, що реалізується автором, пов'язаного з певним способом буття в світі.

Слід зазначити, що в даний час в юридичній літературі під персонажем найчастіше розуміють найменування, образ або зовнішній вигляд вигаданого героя літературного або аудіовізуального твору, тоді як у зарубіжних країнах до кола персонажів іноді відносять не тільки вигаданих героїв, але і акторів, що виконують ті або інші ролі, а також відомих спортсменів, моделей та ін., внаслідок чого права на персонаж в такому широкому розумінні тісно пов'язані з правами артистів-виконавців, а також правами громадян на використання їх зображень.

Деякі вчені визначають, що персонаж та образ персонажу – поняття нетотожні для аудіовізуальної сфери і дають їм наступні визначення:

- персонаж – це словесний опис зовнішності, особистих рис, характеру дійової особи літературного твору, його імені у поєднанні зі всіма його репліками і внутрішніми міркуваннями, що зустрічаються в тексті (права на персонаж оригінального літературного сценарію належать сценаристові);

- образ персонажа – це сукупність творчих внесків сценариста, режисеру-постановника, оператора, виконавця ролі, художника по костюмах, в деяких випадках навіть композитора, музики, написаної спеціально для фільму, тобто поєднання сценарного і режисерського задумів, гри і зовнішності актора, контексту всередині конкретного художнього фільму, візуальна і звукова ознаки (права на образ персонажа утворюють комплекс з авторських прав ряду творчих працівників і суміжних прав виконавця).

Звернемося до поняття «художній образ» - спосіб і форма освоєння дійсності в мистецтві. Характеризується нероздільною єдністю чуттєвих і смислових моментів». Ось ще одне визначення «художнього образу»: «Узагальнене художнє віддзеркалення дійсності, що виражено у формі конкретного індивідуального явища. Художні образи створюються артистами, художниками, письменниками».

До юридично значущих (що охороняються) елементів твору відносяться образи і мова твору [8, с. 29].

Під художнім образом розуміється специфічна для мистецтва форма віддзеркалення дійсності і виразу думок і відчуттів художника. Художній образ народжується в уяві художника, втілюється в створеному ним творі в тій або іншій матеріальній формі (пластичній, звуковій, жесто-мімічній, словесній) і відтворюється в уяві глядача, слухача, читача, що сприймає мистецтво.

У літературі розглядаються умови, за відповідності яким можливо надання правової охорони персонажам літературних творів. Але для того, щоб вимоги про оплатне використання персонажів безпідставно не обмежувало право на свободу творчості, необхідно запровадити певні критерії, за умови відповідності яким не допускається вільне відтворення персонажа з комерційною метою.

О.О. Кулініч пропонує серед таких критеріїв виділити наступні: оригінальне ім'я та зовнішність персонажа; індивідуалізуючі риси характеру; єдність візуального зображення та художнього опису (образ, риси характеру, манери поведінки) у свідомості певного кола осіб (для сприйняття якими створено персонаж); наявність комерційного потенціалу для його використання внаслідок їх відомості (популярності) серед певного кола осіб [9, с. 191].

Здається доцільним, що для використання відомого персонажу у будь-яких комерційних чи художніх цілях потрібно отримати згоду на використання не тільки у художника малюнку, але й у особи, що є автором літературного твору. Підтримуємо позицію О. Столяренка про те, що права на створений художній образ належать особі, яка першою втілила та використала цей художній образ у своєму творі [7, с. 17]. Разом з цим, слід звернути увагу й на те, що використання персонажа за згодою автора літературного твору можливо тільки у випадку, якщо у змісті твору міститься його детальний опис, що дозволяє відтворити персонаж у цифровій формі чи у формі малюнка.

Слід звернути увагу й на те, що іноді назва персонажу невід'ємно поєднується з його, зображенням, характером та особистими якостями, автором яких є письменник. У таких випадках назва та облік цього персонажу не сприймаються окремо.

Висновки. Отже, для правильного застосування норм авторського права пропонуємо визначення поняття «персонаж». На нашу думку, персонаж – це оригінальне представлення героя твору за допомогою мовних, образотворчих або аудіовізуальних засобів, що втілює художню концепцію автора. При цьому слід зазначити, що в залежності від виду твору для персонажів властиві різні засоби представлення. Так, персонажі літературних творів можуть бути представлені тільки за допомогою мовних та образотворчих засобів, в той час, як персонажі аудіовізуальних творів втілюються також за допомогою аудіовізуальних засобів.

Таким чином, особливістю таких об'єктів, є: творчий характер; об'єктивна форма вираження; офіційне визнання та закріплення, тобто їх власник повинен мати на них виключні права, передбачені законодавством про інтелектуальну власність.

Список використаних джерел:

1. Штефан А. С. Принцип автоматичної охорони в авторському праві. Актуальні питання захисту прав інтелектуальної власності: сучасні виклики і тенденції розвитку. Секція 6. «Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій»: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 21–22 березня 2024 р.) / за науковою редакцією Мироненко Н. М., Штефан О. О.; Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України. К.: Інтерсервіс, 2024. 200 с.
2. Штефан А. С. Принципи авторського права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 1. С. 29–138.
3. Білоусов В. М. Поняття, ознаки й елементи літературного твору. *Часопис Київського університету права*. 2003. № 2. С. 40–44.
4. Харитонов О.І. Літературні та наукові твори як об'єкти авторських прав. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 100–104. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8911/23.pdf.pdf?sequence=1&isAlowed=y>
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023р. URL:<http://zakon.rada.gov.ua>
6. Крайнів П.П., Ковальова Н.М., Мельников М.В. Судові експертизи 219 у сфері інтелектуальної власності / За ред. П.П. Крайніве. Вінниця : ПП «Поліграфічний центр «Фенікс»; ДІВП ВАТ «Інфракон», 2008. 376 с.
7. Столяренко О. Як захистити персонаж? Інтелектуальна власність. 2006. № 8. С. 16–29.
8. Посібник для суддів з інтелектуальної власності. Бенедисюк І.М. та ін. Київ : К.І.С., 2018. 424 с.
9. Кулініч О. О. Умови надання правової охорони персонажам літературних творів. Актуальні проблеми юридичної науки: Зб. тез міжнародної наукової конференції [«Восьмі осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 р.) : У 4 частинах. Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес». Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. С. 191–192.

